

TRYGGE ØSTFOLD

AKTIVITETSBEKRIVELSE

FORORD

Østfold fylkeskommune sammen med interesserte kommuner er i ferd med å inngå en samarbeidsavtale for å gjennomføre folkehelsemålene i fylkesplanen "Østfold 2000+". Hensikten med samarbeidet er å redusere den totale risikobelastningen vi utsettes for og vise at forebyggende og helsefremmende arbeid gir positive resultater for den enkelte og samfunnet.

Gjennomføringen er knyttet til folkehelseprogrammet "Livets Kvalitet" som er en videreføring av folkehelsearbeidet som var knyttet til fylkesplanen "Sammen om Det Sunne Østfold".

En av strategiene i folkehelseprogrammet er å vise at en aktiv trygghetsskapende innsats bedrer livskvaliteten for befolkningen og reduserer omfanget av skader på grunn av ulykker og vold. Strategien har vi kalt for "Trygge Østfold". Det skal gjøres bl.a. ved å lage mål- og samhandlingsplaner, identifisere og redusere skade og ulykkesfeller, samarbeide "på tvers" om løsningene, mobilisere nærmiljøene til innsats og øke kompetansen om forebygging av skader og ulykker samt dokumentere omfang og effekter.

Aktivitetsbeskrivelsen skal danne grunnlaget og være en inspirasjon i arbeidet med å gjennomføre fylkesplanens folkehelsemål og strategien for "Trygge Østfold". Den angir retningen og trekker opp rammene. Den endelige konkretiseringen må gjøres av de som deltar, slik at innsatsen kan bygge på lokale forutsetninger.

Folkehelseprogrammet

Sarpsborg, november 2001

Arvid Wangberg
Programleder

INNLEDNING

Mål og tiltaksdelen er utledet av visjonen om "Det Sunne Østfold". Målet for folkehelseprogrammet er:

- Å redusere den totale risikobelastningen vi utsettes for og vise at helsefremmende arbeid gir positive resultater for den enkelte og samfunnet.

Aktivitetsbeskrivelsen beskriver mål, metode, tidsplan, organisering, innsatsområder og eksempler på aktiviteter. Aktivitetsbeskrivelsen er utarbeidet på bakgrunn av erfaringer som ble gjort i "Folkehelseprosjektet" med denne type arbeid. Avsnittet om aktiviteter er utarbeidet høsten 2001 av en prosjektgruppe ledet av folkehelsekoordinator Torild Dramstad Nilsen, Rakkestad. Aktivitetene er eksempler på hvordan strategi og tiltak kan gjennomføres i "Trygge Østfold".

Det vises til "Livets Kvalitet" og programbeskrivelsen for en nærmere omtale av folkehelseprogrammet.

Bakgrunn

I "Livets Kvalitet" blir det sagt at det er viktig å videreutvikle det skadeforebyggende arbeidet på alle områder, ikke minst i nærmiljøet. En viktig utfordring vil være å legge forholdene til rette for at den enkelte kan ta sitt ansvar for å forebygge skader både som privatperson i familie og nærmiljø, som arbeidsgiver og arbeidstaker samt beslutningstaker i offentlig og privat virksomhet. De frivillige organisasjonene er en ressurs i dette arbeidet. Vegsjefen i Østfold har vedtatt at slagordet, "en ulykke er en ulykke for mye", skal uttrykke visjonen for det framtidige trafikksikkerhetsarbeidet i Statens vegvesen Østfold (SVØ). Denne visjonen er tatt inn i samordningsplanen for trafikksikkerhetsarbeidet i Østfold 1998 – 2007.

"Trygge Østfold" ser skade- og ulykkesforebyggende arbeid i et videre perspektiv enn bare å gjøre fysiske utbedringer av skade- og ulykkesfeller. Rusproblematikk, vold og andre psyko-sosiale forhold må også vektlegges. Verdens helseorganisasjon – WHO – har satt opp 12 kriterier for et godt skadeforebyggende arbeid. Kommuner som vil arbeide etter dette konseptet, kan søke om medlemskap i "Trygge lokalsamfunn" som er det norske navnet på det verdensomspennende WHO-nettverket "Safe Communities". Rakkestad er den andre norske kommunen som er blitt medlem i dette nettverket.

STRATEGIMÅL

"Trygge Østfold's" strategi er:

- Å vise at en aktiv trygghetsskapende innsats bedrer livskvaliteten for befolkningen og reduserer omfanget av skader på grunn av ulykker og vold.

Strategien er for vårt bruk brutt ned i struktur-, prosess- og resultatmål. Det er gjort for evalueringsformål og kvalitetssikring av arbeidet. På den måten kan målene også brukes som sjekklister for å vurdere status på gjennomføringen.

Struktur mål

Det skal gjøres ved at:

- *Trygghetsskapende arbeid settes på den politiske og administrative dagsorden i kommunen.*
- *"Trygge Østfold" inngår som prioritert område i økonomi, handlings- og virksomhetsplanene til kommunen.*
- *Nødvendige ressurser stilles til disposisjon for å gjennomføre aktivitetsplanen for "Trygge Østfold".*
- *Samtlige involverte inngår i et forpliktende samarbeide og etablerer samhandlingsrutiner.*
- *Arbeidet baseres på en kartlegging av skade- og ulykkesfeller i bo- og nærmiljøet.*
- *Registreringssystem og tilbakemeldingsrutiner etableres.*

Prosess mål

- *Skape arena for dialog omkring betydningen av en offensiv trygghetsskapende strategi.*
- *"Trygge Østfold" synliggjøres på alle nivåer.*
- *Berørte parter får rask tilbakemelding om utviklingen av arbeidet.*
- *Alle involverte får nødvendig opplæring og informasjon.*
- *Aktørene samarbeider om utarbeidelsen, gjennomføringen og evalueringen av handlingsplanen.*

Resultatmål

- *Skadeomfanget reduseres.*
- *Erfaringene dokumenteres.*

- Skade- og ulykkesfeller kartlegges og rettes opp raskest mulig.

METODE

Den følgende trinnvise fremgangsmåte baserer seg på et samarbeid mellom offentlige etater, frivillige og folkehelseprogrammet.

1. Kartlegging av skade- og ulykkesfeller i bo- og nærmiljø samt skadeomfang.

En slik kartlegging er nødvendig som grunnlag for å gjennomføre de andre trinnene. I "Trygge Østfold" brukes en sjekklister for å kartlegge skade- og ulykkesfeller. Skadeomfanget baseres bl.a. på registreringer ved sykehus og legevakt knyttet til Østfold Skaderegister, men også andre datakilder vil bli brukt. Kartleggingen bør vise hva som gjøres, hvem har ansvar, hva mangler, hva er planlagt.

2. Fastsettelse av mål.

Det utarbeides en overordnet lokal strategisk målsetting for arbeidet med utgangspunkt i strategi og tiltak for "Trygge Østfold". Det er viktig at partene samarbeider om å formulere denne målsettingen. Ut fra denne målsettingen utarbeides på de ulike nivåene delmål for arbeidet. Disse må være klare og konkrete slik at de kan styres etter. Målene må utarbeides i samarbeid med de som berøres av problemene. De må kunne gjennomføres og det må være en mulighet for å kontrollere at målene er nådd. Målene skal inngå i den lokale aktivitetsplanen.

3. Lokale aktivitetsplaner.

Det må lages aktivitetsplaner som beskriver tiltakene som skal settes i verk for å nå målene. Oppsettingen av aktivitetsplanen er et viktig arbeid da det er her de konkrete aktivitetene beskrives. Det skal settes opp tidsfrister for gjennomføringen. Aktivitetsplanen skal ikke omfatte løsninger på alle problemer med en gang, men tilpasses de ressurser det er mulig å sette inn til enhver tid. Planen består av følgende elementer:

A: Kartlegging

B: Informasjon / opplæring

C: Organisering / medvirkning / deltagelse

D: Aktiviteter

E: Evaluering

4. Gjennomføring

Kommunenes ledelse har ansvaret for å sikre at aktivitetsplanen blir gjennomført. Gjennomføringen av planen er innen hver enkelt leders ansvarsområde like viktig som gjennomføringen av andre oppgaver. Alle som deltar i arbeidet har et ansvar for at innsatsen i "Trygge Østfold" prioriteres.

5. Evaluering

Det må løpende skje en oppfølging av de tiltakene som settes i verk og det må kontrolleres at de virker etter hensikten. Alle involverte må få en tilbakemelding om målene nås og korrigerende tiltak må settes inn der dette ikke er tilfelle. Med jevne mellomrom må "Trygge Østfold" settes på dagsorden for å se om tiltak er iverksatt og fungerer. Dette er viktig for å vise at innsatsen blir tatt på alvor og at det gir anledning til å drøfte forhold knyttet til det. Det må etableres rapporteringsrutiner som sikrer at skader, ulykker og andre forhold som har betydning for det trygghetsskapende arbeid, blir registrert på en måte som gjør at de kan brukes i forebyggende og helsefremmende arbeid. Samtidig må det lages rutiner som sikrer at lønnsomheten av denne innsatsen kan vurderes og dokumenteres.

6. Justering av aktivitetsplanen

Planen justeres om nødvendig på bakgrunn av resultatene fra evalueringen.

7. Overføringer av erfaringer og anbefaling om videreføring

Informasjon om resultatene og hvordan de er oppnådd spres til andre gjennom fagtidsskrifter, deltakelse på konferanser og via media. Resultatene danner også grunnlaget for vurderingen om i hvilken form folkehelsearbeidet skal anbefales videreført.

TIDSPLAN FOR OPPSTART AV LOKALE AKTIVITETER

I tidsrommet 2002 – 2003 gjennomføres følgende aktiviteter:

1. Kartlegging

Denne blir et utgangspunkt som innsatsen vurderes opp i mot. Den gjennomføres 1. halvår 2002.

2. Utarbeidelse av mål

Målene utarbeides 1. halvår 2002.

3. Informasjon og opplæring

Behovet for informasjon og opplæring kartlegges våren 2002. Informasjon og opplæring starter høsten 2002.

4. Utarbeidelse av lokal aktivitetsplan

Denne utarbeides slik det er beskrevet i metodeavsnittet. Gjøres 1. halvår 2002.

5. Gjennomføring

Planen iverksettes og følges nøye. Oppstart senest høsten 2002.

6. Evaluering

Denne gjøres årlig pr. 1. desember og statusrapport oversendes til folkehelseprogrammet sentralt. Rapporten distribueres til alle berørte.

ORGANISERING

Arbeidet organiseres som en del av folkehelseprogrammet. Det nedsettes en kontaktgruppe på fylkesnivå som får i oppgave å tilrettelegge, gjennomføre og evaluere innsatsen. Den sammensettes av representanter for:

- Kommunene som deltar i "Trygge Østfold"
- Trygg Trafikk
- Statens Vegevesen
- Sykehuset Østfold
- Fylkets eldreråd
- Sekretariatet
- Andre.

Arbeidet gjennomføres i nært samarbeid med de andre temaområdene i folkehelseprogrammet. Det forutsettes at man trekker på hverandres kompetanse og utnytter felles ressurser. Sekretærfunksjonen ivaretas av folkehelsekoordinatoren i Rakkestad.

Sekretariatet for folkehelseprogrammet vil ha en viktig rolle som pådriver og tilrettelegger (særlig i oppstarten) og som formidler av erfaringer fra "Trygge Østfold". Imidlertid er det de involverte parter som selv må ta ansvaret for den lokale gjennomføringen ved å spille på de ressurser man har.

Hver av kommunene har sin egen organisering tilpasset lokale forhold.

AKTIVITETER

Det er i mål- og tiltaksplanen beskrevet seks tiltak for å gjennomføre strategien for "Trygge Østfold". Strategien har fått benevnelse A og tiltakene er nummerert slik:

- A1 Lage mål- og samhandlingsplaner
- A2 Identifisere og redusere skade- og ulykkesfeller
- A3 Samarbeide "på tvers" om løsningene
- A4 Mobilisere nærmiljøene til innsats
- A5 Øke kompetansen om forebygging av skader og ulykker
- A6 Dokumentere omfang og effekter.

Konkretiseringen av tiltakene i form av aktiviteter tar utgangspunkt i nasjonale og regionale føringer tilpasset lokale forhold og behov. Aktivitetene som er beskrevet nedenfor er en idéliste som kommunene og andre instanser kan benytte ved utarbeidelsen av den lokale aktivitetsplanen.

Trygghetsbegrepet åpnes til å gjelde *både* sikkerhet i forhold til ulykker og følelse av/ opplevd trygghet/ utrygghet (det som påvirker livskvaliteten). Innsatsen rettes konkret mot å forebygge skader pga ulykker, mobbing, vold og selvmord.

Målgrupper er:

1. Barn og ungdom 0-24 år. Det satses i kommunen primært mot aldersgruppa 0-18 år.
2. Voksne 25 – 64 år.
3. Eldre over 65 år (voksne 65 +).
4. Indirekte målgrupper vil være foreldre, ansatte, pårørende og frivillige organisasjoner som er påvirkere av hovedmålgruppene situasjon.
5. Innenfor hovedmålgruppene kan det være spesielle risikogrupper. Evt. kartlegging og satsing på spesielle grupper bør avgjøres av den enkelte kommune.

Arena for innsats

Den vil være noe avhengig av hvilke skadetyper en vil arbeid mot (fall, idrett, trafikk, lek ...)

1. Barn og unges arena: Hjemmet/ nærmiljøet, barnehagen, skolen, idretts- og fritidsarenaen, trafikken.
2. Voksnes arena: arbeidsliv, hjemmet, nærmiljøet, trafikken
2. Eldres arena: Hjemmet/ nærmiljøet, institusjon, trafikken

Innsatsområder :

1. Trygge barn i hjem og nærmiljø:

- a) Gjøre informasjon, sikkerhetskompetanse og sikkerhetsartikler tilgjengelig for foreldre og ansatte som har med barna å gjøre (herunder likhet for utsatte grupper, sikring av barn i bil, samarbeid med næringsliv, vegvesen m.v.)
- b) Førstehjelpskurs for småbarnsforeldre
- c) Trygge lekeplasser og trafikkområder i nærmiljøet
- d) Sponset inngangsbillett til medlemskap i Barnas trafikk-klubb (TT)
- e) Kvalitetssikring av helsestasjonens sikkerhetsarbeid
- f) Familiens sykkeldag

2. Trygg barnehage:

- a) Rutiner for skaderegistrering og bruk av skadedata (også i skole)
- b) Gåtrening i trafikken
- c) Demonstrasjon av sikkerhetsartikler/ tema om sikkerhet i årlig foreldremøte

d) Førstehjelpskurs for barnehageansatte

3. Trygg skole:

- a) Bygge inn all skadeforebyggende innsats i undervisningsplanen (L 97: prosjektrettet arbeid, knyttet til fagområder) slik at det sikres rutiner og kontinuitet i arbeidet (skolevei, sykling, hjelm, nærmiljø, refleks, patrulje, buss, følgesvenn, giftige sopper og planter, brann....)
- b) "gå-til-skolen" – barn i bevegelse – foreldresamarbeid
- c) Sikkerhetsuke (bygge på andres erfaringer, Ski, Stabekk, Halden)
- d) Engasjere barna gjennom barnas sikkerhetsforum (Fredrikstad) og sikkerhetsaktiviteter (bilbeltetelling, hjelmtelling)

4. Trygge idrettslag (her er alle utøvere, trenere, ledere målgruppe)

- a) Skaderegistrering
- b) Kurs/ opplæring trenere/ ledere (førstehjelp og utstyr, forebyggende tiltak...)
- c) Se i sammenheng med kommunens planer (idrett og friluft, retningslinjer for tilskudd)
- d) Alternativ dugnad: Foreldreinnsett for tryggere fritid, refleksorientering, sykkelorientering, transportpolicy til trening/ kamp/ arrangementer (eks. Grålum)
- e) Idrettens trygghetspris

5. Trygg ungdom

- a) Rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid (etter modell av SLT = samordning av lokale tiltak)
- b) Bruke tilgjengelig kompetanse (PPT, skolehelsetjenesten.) for forebygging av mobbing og selvmord. Målgruppe: Lærere og foreldre i ungdomsskole/ videregående. (Dette punktet ses i sammenheng med tiltak nevnt i Sunne Østfold)
- c) Trafikkatferd trimmes i forskjellige opplegg (TT, undervisning, øvelser, temadager)
- d) Foreldrekontrakter (eks. fra Harstad kommune)
- e) Lærlinger på kurs om trafikkkultur og jobbkjøring
- f) Glattkjøringskurs til foreldre med ungdomsskoleelever som passasjerer

6. Trygge eldre i hjemmet, i nærmiljøet, i trafikken, på sykehjemmet (godt grunnlag gjennom tidligere prosjekt "Fiin gammel", hjelp gjennom nasjonal aksjon for eldresikkerhet fra 2002)

- a) Rutiner for registrering og forebygging av fall i sykehjem og hos hjemmeboende med hjelp fra hjemmetjenesten
- b) Medisinering sett i forhold til falltendens – "luke" og kvalitetssikre
- c) Fysisk aktivitet: 55+, seniortrim og dans, gågrupper, stavgang, svømming
- d) Strøsandtiltak

- e) Opplæring av ansatte i hjemmetjenesten i brann- og fallforebyggende samt voldsforebyggende arbeid for praktisk bruk i det enkelte hjem, i sykehjem
- f) Informasjonstiltak til målgruppa (i grupper, i det enkelte hjem m.v.) fulgt opp av praktiske tilbud (sikkerhetsartikler)
- g) Sikkerhetsuke på eldresenteret
- h) Tilbud om Sikkerhetskurs 65 +(Vegvesen, NAF, kjøreskoler..)
- i) Brannforebyggende tiltak
- j) Feieren en samarbeidspartner innen forebygging av brannskader og ulykker (eks. fra Alvdal)